

هه نديك بنه ماي ئيماني و زانستی
له كاتی بلاو بوونه وهی دهر د و
نه خووشیه كان

نوسینی

د. أحمد بن مبارك المزروعي

وه رگیپرانی

أنهار كاوه مصطفى

پیداچوونه وهی

ماموستا جهاد قادر

له بلاو کراوه کانی

مالپه ری به ههشت و وه لامه کان

ba8.org
walamakan.com

به‌ناوی خوای به‌خشنده و میهره‌بان

له‌کاتی بلاوبونه‌وهی ئەم جوۆره ده‌رده گشتیانهدا، پپوسته موسلمان هه‌ندی
بنه‌مای شه‌رعی ئیمانی و زانستی گرنگی له‌بیر بیت؛ بو ئەوهی نه‌که‌وێته ته‌له‌ی
شه‌یتان و شتی نادروست و بی بنه‌ما و پروپاگه‌نده‌وه، یاخود توشی بی ئاگایی
ببیت و دووربکه‌وێته‌وه له‌ په‌روه‌ردگاری بونه‌وه‌ران.

بنه‌مای یه‌که‌م: کمال العبودية یترب علیه کمال الحفظ والكفایة.

به‌ندایه‌تی ته‌واو بو خودای گه‌وره، ده‌بیته هوی به‌ده‌ست هینانی پارێزگاری
ته‌واو و بی پپووست بوون.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: [أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ]، الزمر: ۳۶. واتا: ئایا
خوای گه‌وره به‌س نیه بو ئەو به‌ندانهی که ده‌په‌رستن و پشت به‌خوا
ده‌به‌ستن؟! !

جا هه‌رکه‌سیک به‌ندایه‌تی ته‌واو بو خودا بنوینی، ئەوا خوداش به‌ته‌واوی
ئهو پارێزراو و بی پپووستیشی ده‌کات له‌هه‌موو شتیکی تر و دووریشی
ده‌خاته‌وه له‌هه‌موو ئەو شتانه‌ی که ترسی لیان هه‌یه. الوابل الصیب لابن‌القیم: ۷.
که‌وابوو له‌کاتی بلاوبونه‌وه‌ی ده‌رد و به‌لاکان مروّف له‌هه‌موو کاتیک
زیاتر پپووستی به‌نزیکی خودای گه‌وره هه‌یه، بو ئەوهی بیپه‌رستی و به‌په‌رستشی
جوۆراو جوۆر خوی لی نزیک بکاته‌وه؛ هه‌ر له‌به‌ر ئەمه‌ش بوو (مه‌سروق) -
په‌حمه‌تی خودای لی بیت -، له‌سه‌رده‌می ده‌رده‌ کوشنده و بلاوه‌کان، پرووی
ده‌کرده په‌روه‌ردگار و په‌رستشیکی زوری بو ده‌کرد، بویه له (ئهنه‌س) ی کوری
(سیرین) هه‌وه ده‌گیرنه‌وه، که وتویه‌تی: **بَلَّغْنَا بِالْكَوْفَةِ أَنَّ مَسْرُوقًا كَانَ يَفِرُّ مِنْ**

الطَّاعُونَ ، فَأَنْكَرَ ذَلِكَ مُحَمَّدٌ وَقَالَ: «انْطَلِقْ بِنَا إِلَى امْرَأَتِهِ فَلِنَسْأَلَهَا»، فَدَخَلْنَا عَلَيْهَا فَسَأَلْنَاهَا عَنْ ذَلِكَ فَقَالَتْ: «غَلَا وَاللَّهِ، مَا كَانَ يَقْرَأُ وَلَكِنَّهُ كَانَ يَقُولُ: «أَيَّامٌ تَشَاغُلُ فَأَحِبُّ أَنْ أَخْلُوَ لِلْعِبَادَةِ» فَكَانَ يَتَنَحَّى فَيَخْلُوُ لِلْعِبَادَةِ، قَالَتْ: «فَرُبَّمَا جَلَسْتُ خَلْفَهُ أَبْكِي مِمَّا أَرَاهُ يُصْنَعُ بِنَفْسِهِ، قَالَتْ: «وَكَانَ يُصَلِّي حَتَّى تَوَرَّمَ قَدَمَاهُ»، الطبقات الكبرى لابن سعد: (٨١/٦).

واتا: پیمان گه یشتوه که (مه سروق) له کوفه له وهختی دهرده کوشندهکان پرایده کرد و خوئی به دوور ده گرت، (محمد) یش ته مه ی به دل نه بوو نکولی لی کرد و وتی: با به پریکه وین بو مالی ته و دهنگ و باسی له خیزانه که ی پرسین، جا که گه یشتینه لای خیزانه که ی دهر باره ی (مه سروق) پرسیارمان لیکرد، ته ویش وتی: سویند به خوا ته و پرای نه کردوه، به لام دهیوت: ته مه وهختی خو خه ریک کردنه و منیش چه زده که م خوم به په رستش سه رقال بکه م، به مه ش ته و خوئی لاده داو دورد ه خسته وه و خه ریکی په رستش ده بوو، جاری واش هه بوه ده چووم له دوای داده نیشتم و بوئی ده گریام و په روشی بووم بو ته و هه موو خو ماندوو کردنه، وه هه ندیک جار به هوئی زور وهستانی له ناو نویردا هه ردوو پییه کانی ته ستور ده بوون.

بنه مای دووهم: «وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ»، الطلاق: ٣،

واتا: جا هه ر که سیک کاره کانی به خوا ی گه وره بسپیری و، پشت به خوا ی گه وره به ستیت و متمانه ی هه ر به ویت، ئیدی ته وه خوا ی گه وره ی به سیه تی و، هه موو کاره کانی شی بو جیبه جی بکات.

بویه متمانه بوون به خوا ی گه وره له دله وه و له گه ل گرتنه به ری هویه کانی خو پاریزی، ئا ته وه بریتیه له پشت به ستنی راسته قینه به خودای گه وره، ئیتر

هه‌رکه‌سیکیش به‌ته‌واوی ته‌وه‌کول بکاته سهر خودای گه‌وره، ئە‌وا خودای گه‌وره به‌سه‌بو ئە‌و و بی‌پۆست و پارێزراویشی ده‌کا، خوداش باشتترین پارێزهر و کافیشه‌بو به‌نده‌کانی. ئیدی وازه‌ینان و به‌جیه‌یشتنی هۆکاره‌کانی خۆپارێزی هیچ‌شهرعی و دروست‌نیه‌له‌شهرعدا، به‌لکو وازلیه‌ینانیان پێچه‌وانه‌ی شهرع و ده‌ره‌نجامی که‌مبونه‌وه‌ی تیگه‌یشتنی ته‌واویشه‌بو شهریعت، ئە‌وه‌جگه‌له‌وه‌ی پێچه‌وانه‌ی عه‌قلیشه‌و ده‌بیته‌هۆی له‌که‌داربوونیشی، پێغه‌مبه‌ریش - صلی الله علیه وسلم - ده‌فه‌رموویت: **((إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ فِي أَرْضٍ، فَلَا تَقْدَمُوا عَلَيْهِ، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ))**، رواه مسلم (٢٢١٩). واتا: هه‌ر وه‌ختیک گویستی بلا‌وبونه‌وه‌ی دهرد و به‌لای گوازاوه‌و گشتی بوون، ئە‌وا مه‌چونه‌ئە‌و شوینه، خۆ ئە‌گه‌ر دهرده‌که‌ش له‌شوینیک بلا‌وبوو و ئیوه‌ش له‌وی بوون، ئیدی له‌و شوینه مه‌چونه‌ده‌ر به‌مه‌به‌ستی پراکردن لی. هه‌روه‌ها ده‌شفه‌رموویت - صلی الله علیه وسلم - **((يُورِدُ مُمْرِضًا عَلَىٰ مُصِحٍّ))**، مسلم (٢٢٢١). واتا: با کابرای خاوه‌ن و شتری نه‌خۆش و شتره‌نه‌خۆشه‌که‌ی تیکه‌لی و شتری که‌سیکی ساغ‌نه‌کات .

و له‌هۆکاره‌کانی خۆپارێزیش مانه‌وه‌یه‌له‌مال و تیکه‌لاو نه‌بونی خه‌لکه .
 بابه‌تیکی گرنگ: پێغه‌مبه‌ر - صلی الله علیه وسلم - ده‌فه‌رموویت: **((لَا لِيَرَشِدَا رَهْ تَكْرَدْنَهْ وِي نَهْ خَوْشِي گَرْتَنَهْ وِهْ بَهْ مانای ئە‌وه‌نایی که‌ نه‌خۆشی ناگوازریته‌وه، به‌لکو ئە‌وه‌ره‌تده‌کاته‌وه‌که‌ نه‌خۆشی گرتنه‌وه‌خۆی له‌خۆیدا بیته‌هۆی زهره‌ر و زیان، دور‌له‌ده‌سه‌لات و قودره‌تی خودا، به‌مه‌ش دهرده‌که‌وی که‌ نه‌خۆشی گرتنه‌وه‌بوونی هه‌یه‌به‌ویست و قه‌ده‌ری خوا، هه‌ر خودا خۆشی**

جیبه جی نه کردنی هۆکارهکانی خۆپاریزی کردۆته هۆی گواستنهوهی نهخۆشی و بلاوبونهوهی، پالپشت بهوه هه ندیک خه لک به هه له داچوون که وادهزانن گواستنهوهی نهخۆشی خۆی له خۆیدا زیانیان پێ ده گه یه نی و کاریگه ره له سه ریان دور له ئیرادهی پهروهردگار، هه ندیکی تریش له وه دا به هه له رۆیشتوون که پیاوان وایه نهخۆشی گرتنهوه هه ر بوونی نیه! - هه له بت ئه مه ش وه ک چۆن روونمان کردهوه هه له یه .-

بنه مای سییه م: احفظ الله يحفظك.

تۆ فرمان و شه ریه ته که ی خودا پاریزه خوداش تۆ ده پاریزی.

هه رکه سییک شه رعی خودا پاریزی و جیبه جی بکا، ئه وا خودا له هه موو به لایه ک ده پاریزی، وه به مه ودای پاراستنی بهندهش بو شه رعی خودا ئه وا خوداش به و ئه ندازه یه ده پاریزی، له ترسناکترین شتیکیش له سه رده می به لآو نهخۆشیه کان ئه وه یه که بهنده شه رعی خودا نه پاریزی و به زایه ی بدا، (نعمان) ی کوری (بشیر) - ره حمه تی خوای لیبی - فه رمویه تی: **إِنَّ الْهَلَكَةَ كُلَّ الْهَلَكَةِ أَنْ تَعْمَلَ السَّيِّئَاتِ فِي زَمَانِ الْبَلَاءِ**، البداية والنهاية لابن كثير (۲۴۵/۸). واتا به راستی له ناوچونی راسته قینه ئه وه یه که له سه رده می به لآو نهخۆشی خه ریکی کردهوهی خراپ و سه ریچی پهروهردگار بیت .

لیره شدا من به تایبه تی باسی نوێ ده که م، دوای ئه وه ش که نوێژکردن له مزگه وته کان هه له په سیردراوه و، فه رمان به وه کراوه که له ماله وه بکرین، نه که ی به هیچ جوړیک نوێژه کانت له ده ست بده ی، به لکو سوربه و تیکۆشان بکه له سه ر ئه نجامدانی نوێژه کانت به هه موو مه رج و بنه ماکانی، هه ر چه ندیش توانیت ئه وا نوێژه سوننه ته کان زۆر ئه نجام بده . پیغه مبه ریش - صلی الله علیه وسلم -

ده‌فه‌رموویت: **لِحَمْسٍ صَلَوَاتٍ افترضَهنَّ اللهُ تَعَالَى مَنْ أَحْسَنَ وَصُوءَهُنَّ وَصَلَاهُنَّ لَوْ قَتِهِنَّ وَأَتَمَّ رِغْوَعَهُنَّ وَخَشِعُوعَهُنَّ كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ أَنْ يَغْفِرَ لَهُ، وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ، إِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ**، رواه أبو داود (٤٢٥). واتا: پینج نوپژ خودا فه‌رزی کردون، بویه هه‌ر که‌سیک به‌وپه‌ری ته‌واوویه‌وه ده‌ست نوپژیان بۆ هه‌لگری و له‌کاتی خویندا بیانکات، وه کپنوشه‌کانیان ته‌واو جیبه‌جی بکات و، هه‌روه‌ها پاریزگاری له‌خشوعی دل و ده‌رونی بکات تییاندا، ئەوا په‌یمانە له‌لایەن خوداوه که لیبی خوش بی، وه به‌پیچه‌وانه‌شه‌وه هه‌رکه‌سی به‌م شیویه جیبه‌جیان نه‌کات ئەوا هیچ په‌یمانیکه‌ی نه‌له‌لایەن خوداوه، جا ئە‌گەر ویستی عه‌زاب و ئازاری ده‌دا، ئە‌گەریش ویستی لیبی خوش ده‌بی‌ت.

بنه‌مای چواره‌م: **وَأَعْسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ**، البقرة: ٢١٦ .

واتا: ئومید وایه ئیوه شتیک که پیتان ناخوشه و نایزان که چی خیری تیدایی بۆ ئیوه، وه له‌وانه‌شه که شتیکتان پی خوشه و هه‌ولی بۆ ده‌ده‌ن به‌لام شه‌ر و خراپه‌یه بۆ ئیوه.

ئا له‌م ئایه‌ته‌دا چه‌ندین په‌ند و ئامۆزگاری و نه‌ینی بۆ به‌نده هه‌یه و له‌به‌رژه‌وه‌ندیه‌تی؛ چونکه ئە‌گەر به‌نده زانی شتی نه‌خوازاو له‌وانه‌یه خوشی و شتی خوازاو له‌گه‌ل خۆیدا به‌ینی، له‌لایه‌کی تریشه‌وه ئە‌گەر بزانی که شتی خوازاو له‌وانه‌یه شتی ناخوش و نه‌خوازاو له‌گه‌ل خۆیدا به‌ینی، بی‌خه‌م و دلنیا نابیت له‌وه‌ی ئاخۆ له‌پریگه‌ی ئە‌و شتانه‌ی که چه‌زبان پی ده‌کات ناخوشی بۆ نایه‌ت؟! هه‌روه‌کو بی هیواش نابیت له‌وه‌ی که به‌لاو ناخوشیه‌کان بۆی بینه

هۆی خپرو چاکه و خووشی بو بینن، ئەمەش لهبەر ئەوهیه که ئەو غەیب و پەنھانی شتەکان نازانیت و تەنیا خودا بوخۆی زانایه پێیان و هەر خواش زانایه به سەرەنجامەکان و بەندە لێیان بێ ئاگایه. الفوائد لابن القيم (۱۹۸).

ئێتر کاتیک سەیری ئەم بەلایه ی ئیستاشمان دەکەین دەبینین چەندین بەرژەوهندی و حیکمەتی تیدا ههیه، لهوانه: گەرانهوی بەندە بو لای پەرورەدگاری، و پیکهوه کارکردن و بهیهکهوهبونی له گەل سەرکرده و پیشهنگی ولات، ویه کگرتیان له گەل کۆمه لگه وهاریکاری کردنیان و یهک دەستبوون و بهیهکهوه وهستانیان به شیوهیهکی تۆکمە بهرامبەر بهو تاقیکردنهوانه، جگه له پێزانیی بەندە بهرامبەر نیعمه تهکانی خودا که به سهریه وهیه تی له کاتی خووشی و ئارامیدا، ههروهها تیگه یشتن له وهی که زۆر له شتە تهواوکه ر و جوانکاریه کانی ژیان ده توانی وازیان لی بهیندری، سهره پای ئەمانهش فیروبونی چەندین شتی جوراوجوری زانستی شهرعی و کردنی په رستشی هه مه جور که ئەسته م بوو له کاتی ئاساییدا پێیان بگات، ئەو که سه ش راستی کردوه که گوتویه تی: خه لک له رواله تدا یه کسانن، به لام ئە گەر به لاکان هاتن ئەوسا جیاوازیان به ده رده که وی.

بنه مای پینجه م: الرضی بالقدر راحة القلب.

پازی بوون به قه ده ری خودا ئارامی دلە کانه .

خودا ده فه رمویت: **لَهَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ كُشِيِّ عٍ عَلِيمٌ**، الحديد: ۲۲. واتا: هه یچ به لاو موسیبه تیک پروونادات ئیلا به ئیزن و قه زاو قه ده ری خوای گه وره نه بی، وه هه ر که سینک ئیمان بینی به خوای گه وره و بزانی ئەمه ی توشی بووه له لایه ن خوای گه وره وهیه و ئارام بگری و شوکری خوای گه وره بکات و چاوه پروانی پاداشت بیت، ئەوا خوای

گه‌وره هيداىه‌تى دلى ده‌دات و باشتريشى پي‌ده‌به‌خشيت، وه خواى گه‌وره زور زانايه به هه‌موو شتيك و هيچ شتيكى لى ناساردريته‌وه.

هه‌رچى ده‌رد و نه‌خوشيه كه رو‌ده‌ده‌ن له‌سه‌ر زه‌وى ئه‌وا ويستى خودايه‌و به قه‌ده‌رى ئه‌وه، به‌نده‌ش له‌سه‌ريه‌تى كه پر‌واى پى هه‌بى و ته‌سليمى قه‌ده‌رى خوا بيت، بو ئه‌وه‌ى دلى هيداىه‌ت وه‌رگرى و سينه‌شى فراوان و ئارام بيت، توشى دادوفىغان و خو نه‌گريش نه‌بيت، به‌لكو ده‌بى ئارام بيت و، ئه‌وه‌ى له‌بىر بيت كه هه‌ر به‌لايه‌ك دابه‌زيت خودا هه‌ر به‌رزى ده‌كاته‌وه و نايه‌يليت، و ئه‌گه‌ر يه‌ك له‌دواى يه‌كيش هاتن هه‌ر كاتى ته‌واو بوونيان ديت، چهند گه‌وره‌ش بيت له‌كو‌تايى دا هه‌ر بچوك ده‌بيتته‌وه، هه‌رچه‌نديش ئاشكراو دياربن هه‌ر روژي‌ك دى كه ون ده‌بن و ديارنامينن.

لي‌ره‌ش بابه‌تيكى گ‌رنگ هه‌يه كه ده‌بى له‌سه‌رى بوه‌ستين: (ابن القيم) -
 په‌حمه‌تى خواى لىبى - ده‌ليت: (إذا ابتلى الله عبده بشيء من أنواع البلىا
 والمحن، فإن رده ذلك الابتلاء والمحن إلى ربه وجمعه عليه وطرحه ببابه؛ فهو
 علامة سعادته وإرادة الخير به، والشدة بترأ لا دوام لها وإن طالت، فتقلع عنه
 حين تقلع وقد عوض منها أجلّ عوض وأفضله؛ وهو رجوعه إلى الله بعد أن
 كان شاردًا عنه، وإقباله عليه بعد أن كان نائيًا عنه، وانطراحه على بابه بعد أن
 كان معرضًا، وللوقوف على أبواب غيره متعرضًا، وكانت البلية في حق هذا عين
 النعمة)، طريق الهجرتين (٣٤٨/١). واتا: ئه‌گه‌ر خودا به‌نده‌ى خوئى به جو‌ري‌ك
 له‌به‌لا و موسيبه‌ت تاقيكرده‌وه، ئه‌مه‌ش بوه هوئى ئه‌وه‌ى كه‌وا ئه‌و به‌نده‌يه بو لا
 خودا بگه‌ريته‌وه و واى كرد كه دووباره روو بكاته‌وه ده‌رگاي خودا، ئه‌مه

لهراستیدا نیشانهی خوشبهختی ئەم بەندهیهیه و نیشانهی ئەوهشه که خودا خیری بۆ ئەو دەوێت، خۆ بەلا هەرچەندە درێژبیتەوه پۆژیک هەر دیت و کورت دەهینێ، بەمەش کاتیک بەلاکه دەروات و نامینیت و بەندهکه رزگاری دەبیت لێ، باشتترین دەسکەوتی بەدەست هیناوه، که ئەویش گەرانهوهیهتی بۆ لای خودا پاش ئەوهی که لێی دورکەوتبۆوه، وه پرووکردنهوهشی بۆ خودا پاش ئەوهی که پرووی لێی وەرگیرابوو، وه وهستانی لهبەرانبەر دەرگای خودا پاش ئەوهی که پرووی کردبوه دەرگاگەلیکی تر! لێرەشدا ئەم بەلایه سەبارەت، بەم بەندهیه نیعمەت و خێرو بیڕه .

بنه‌مای شه‌شەم: لا یأس من رحمة الله ولا آمن من مکر الله.

بی ئومیدی نیه له ره‌حمی خودا، هه‌روه‌هاش نابیت به ته‌واوی دُنیا بیت له مه‌کر و سزای خودا .

دەبیت بەنده وریا بیت له بی هیوابوون له ره‌حمی خودا، خوشی به پارێزراو نه‌زانیت له توره‌یی خودا، به‌لکو موسلمان دەبیت به رێگایه‌کی ناوه‌نددا ب‌روات، له‌نیوان ترس و ئومید و داوا کردنی ره‌حمی خودا؛ چونکه خودا به‌ره‌حم و به‌زه‌یه له‌گه‌ڵ بەنده‌کانی و، ته‌نانه‌ت له‌ دایکیشیان زیاتر به‌زه‌یی پێیان دیته‌وه، خوداش بۆ خۆی ره‌حم و به‌زه‌یی به‌ بەنده‌کانی له‌سه‌ر خۆی نویسه‌وه، له‌ به‌رامبه‌ر ئەمه‌شدا به‌نده‌ نابێ خۆی به‌ پارێزراو بزانی‌ت له‌ توره‌یی غه‌زه‌بی خودا و، نابیت خۆی به‌دوور بزانی‌ت له‌ سزای خودا له‌ کاتیکیش که ئەو خه‌ریکی تاوان و سه‌ر پێچیه و که‌م و کورته‌ی هه‌یه له‌ به‌ندایه‌تی بۆ خودا . خوداش ده‌فه‌رموی: **وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٩٦) فَأَمِّنْ أَهْلَ الْقُرَىٰ أَنْ**

يَأْتِيهِمْ بِأَسْنًا بِيَاتًا وَهُمْ لَمَّيْمُونَ (۹۷) وَأَمَّنْ أَهْلُ الْقَرْيَةِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بِأَسْنًا ضُحَىٰ
وَهُمْ يَلْعَبُونَ (۹۸) أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يُأْمِنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ،

الأعراف: ۹۶-۹۹. واتا: وه ئه‌گه‌ر خه‌لکی شارو دئییه‌کان ئیمان بینن و، ته‌قوای
خوای گه‌وره بکه‌ن و خویمان بپاریزن له‌ تاوان، ئه‌وا به‌ره‌که‌تی خویمانان بو
ده‌که‌ینه‌وه له‌ ئاسمانه‌وه به‌ باران بارین و، له‌ زه‌ویشه‌وه به‌ روه‌ک و دانه‌ویله‌ و
جووره‌ها به‌روبوم و خیر و خیرات، به‌لام ئه‌وان پیغه‌مبه‌ران و ئایه‌ته‌کانی خوای
گه‌وره‌یان به‌ درۆزانی و ئیمانیان پی نه‌هینا، بویه‌ سزامان دان و بردمانه‌وه
به‌هۆی کوفر و تاوان و کرده‌وه‌ی خراپانه‌وه.

ئایا خه‌لکی شارو لادییه‌ کافره‌کان ئه‌مین و بی ترسن له‌وه‌ی که‌ سزای ئیمه
پروویان تیناکات له‌کاتی شه‌ودا که‌ ئه‌وان خه‌وتوون؟! - زیاتر مه‌به‌ست پی
کافرانی مه‌که‌یه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ری خوا - صلی الله علیه وسلم - به‌درۆ ده‌زانن -
یاخود ئایا ئه‌مین له‌وه‌ی که‌ سزای ئیمه‌ رووبه‌پروویان بیته‌وه له‌کاتی
چیشه‌نگاودا که‌ یاری ده‌که‌ن و بیئاگان. ئایا ئه‌مین و بی ترسن له‌ مه‌کر و سزای
خوای گه‌وره، هیچ که‌سیک ئه‌مین نابی له‌ مه‌کر و سزای خوا، مه‌گه‌ر
که‌سانیکێ زه‌ره‌مه‌ند نه‌بی.

ئه‌وه‌شی ده‌بیندری له‌ ترس و بی هیواپیه‌کی زۆر له‌به‌رامبه‌ر خودا
پیچه‌وانه‌ی شه‌رعه‌ و ده‌بیته‌ هۆی دوورکه‌وته‌وه له‌ خودا، هه‌روه‌ها هیوای زۆر و
خۆ به‌دوورزانینیش له‌ سزای خودا به‌ هه‌مان شیوه‌ ده‌بیته‌ هۆی دوورکه‌وته‌وه له
خودا و سزای خودا نزیک ده‌کاته‌وه. ترسیش ئه‌گه‌ر زیاد بیت ده‌بیته‌ هۆی بی
ئومیدی، هه‌روه‌کو چۆنیش په‌جاو ئومیدی زۆریش ده‌بیته‌ هۆی خۆ به‌دوور
زانین له‌ سزای خودا.

بنه‌مای چهوتهم: التوبة من الذنوب نجاة للشعوب.

گه‌رانه‌وه له تاوان و سه‌ریچی سه‌رفرازی گه‌له‌کانی تیدایه.

تۆبه‌کردن و گه‌رانه‌وه بو لای خودا ده‌بیته هۆی به‌رزکردنه‌وهی به‌لاو

سزاکان له‌سه‌ر گه‌له‌کان؛ چونکه گونا‌هو تاوانه‌کان ده‌بنه هۆی نه‌هیشتنی

نیعمه‌ته‌کان و هینانی سزاو تورپیی خودا، و هیچ نیعمه‌تیک له‌بهنده

ناسه‌ندریته‌وه ته‌نهما به تاوانیک نه‌بی، وه هیچ به‌لایه‌کی توش نابیت ته‌نهما به‌هۆی

تاوانیکه‌وه‌یه، وه‌کو (عه‌لی) کوری (ئه‌بو تالیب) - ره‌زای خوای لی بیت - ده‌لی

: (مَا نَزَلَ بِآلَاءٍ إِلَّا بِذَنْبٍ، وَلَا رُفِعَ إِلَّا بِتَوْبَةٍ)، واتا: ههر به‌لایه‌ک دابه‌زی به‌هۆی

تاوانیکه‌وه‌یه، ته‌نیاش به تۆبه‌کردن به‌رز ده‌بیته‌وه. خوداش ده‌فه‌رمویت: {وَمَا

أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ}، الشوری: ۳۰. واتا: وه

ئیه‌وه تووشی ههر به‌لاو موسیبه‌تیک بین به‌هۆی تاوانی خو‌تانه‌وه‌یه، هیشتا خوای

گه‌وره له زوری‌ک له تاوانه‌کانتان ده‌بووریت و سزاتان نادات له‌سه‌ری. الداء

والدواء، لاپه‌ره: (۱۱۸).

لی‌ره‌دا خالی‌ک هه‌یه که پیوستی به لی‌رامان و تی‌فکرین هه‌یه، (ابن القیم) -

ره‌حمه‌تی خودای لی‌بیت - ده‌لایت: (وَلَمْ تَزَلْ أَعْمَالُ بَنِي آدَمَ وَمَخَالَفَتُهُمْ لِلرُّسُلِ

تُحَدِّثُ لَهُمْ مِنَ الْفَسَادِ الْعَامِّ وَالْخَاصِّ مَا يَجْلِبُ عَلَيْهِمْ مِنَ الْآلَامِ وَالْأَمْرَاضِ،

وَالْأَسْقَامِ، وَالطَّوَاعِينِ، وَالْقُحُوطِ وَالْجُدُوبِ، وَسَلَبِ بَرَكَاتِ الْأَرْضِ وَتِمَارِهَا

وَنَبَاتِهَا، وَسَلَبِ مَنَافِعِهَا أَوْ نَقْصَانِهَا أُمُورًا مُتَّابِعَةً لِقَوْلِهِمْ بَعْضُهَا بَعْضًا، فَإِنْ لَمْ

يَتَّسَعِ عِلْمُكَ لِهَذَا فَارْتَفِعْ بِقَوْلِهِ تَعَالَى بظَهْرِ الْفَسَادِ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ

أَيْدِي النَّاسِ [ ] زاد المعاد (۳۳۲/۴). واتا: کرده‌وه خراپه‌کان و سه‌ریچی‌ه‌کانی

خه‌لک بۆ پیغه‌مبه‌ران به‌رده‌وام ده‌بیته هۆی تیکچوون و فه‌سادی گشتی و تاییه‌تی بۆ خه‌لک و هینانی به‌لاو نه‌خۆشی و ئازار و ده‌ردی کوشنده و بی‌ئاوی و وشکیه‌تی و، نه‌مانی خێرو بی‌زی زه‌وی و به‌روبوم و پوه‌که‌کان و نه‌مانی یه‌ک له‌دوای یه‌کی سووده‌کانی و که‌مبونه‌وه‌یان، ئه‌گه‌ر نه‌شتوانی به‌زانسته‌که‌ت بگه‌یه ئه‌م راستیه، ئه‌وا سه‌یری ئه‌م ئایه‌ته بکه: **[ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ]**، الروم: ۴۱ .

واتا: ئاشووب و فه‌ساد و خراپه‌کاری و تاوان ده‌رکه‌وتوو له‌ وشکانی و ده‌ریادا، وه‌ له‌ بیابان و ئاوه‌دانیدا، وه‌ له‌ شارو لادییه‌کاندا، به‌هۆی هاوبه‌ش بریاردان و تاوان و خراپه‌کاری خه‌لکیه‌وه (هه‌ر که‌سیک تاوان بکات ئه‌وا ئاشووبی ناوه‌ته‌وه له‌سه‌ر زه‌ویدا و سزای خوای گه‌وره به‌هۆی ئه‌وانه‌وه‌یه؛ چونکه چاکسازی به‌ گوپرایه‌لی کردنی خوای گه‌وره ده‌بیته و، ئه‌وانه‌شی گوپرایه‌لی خوای گه‌وره ده‌که‌ن ئه‌وانه چاکسازن و به‌هۆی کرده‌وه‌ی ئه‌وانه‌وه خوا په‌حم و به‌ره‌که‌تی خۆی ده‌نیریتته سه‌ر زه‌وی، هه‌روه‌ها به‌هۆی جیبه‌جی کردنی شه‌ریعه‌ت و دادپه‌روه‌ریه‌وه، هه‌روه‌کو له‌ کاتی هاتنی عیسا‌دا - صلی الله علیه وسلم - کار به‌ شه‌ریعه‌تی ئیسلام ده‌کریت خوا به‌ره‌که‌ت ده‌خاته سه‌ر پرووی زه‌وی)، تا خوای گه‌وره سزایان بدات به‌هۆی هه‌ندیک له‌ کرده‌وه خراپه‌کانی خۆیان، به‌لکو واز له‌ تاوان به‌ینن و بگه‌رینه‌وه بۆ لای خوای گه‌وره و ته‌وبه بکه‌ن و به‌ خۆیاندا بچنه‌وه.

لێره‌شدا گرنگه خه‌لک رووبکاته داوای لیخۆش بوون کردن له په‌روه‌ردگار؛ چونکه داوای لیخۆش بوون کردن شوینه‌واریکی گه‌وره‌ی هه‌یه له نه‌هیشتنی به‌لاو ده‌رده‌کان، خودا ده‌فه‌رموی: **[وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ**

یَسْتَغْفِرُونَ]، الأنفال: ۳۳. واتا: خوای گهوره سزایان نادات، تا داوای لیخۆشبوون بکهن.

لیرهشدا تیبینهکی گرنگ ههیه: ئەویش گه‌راندنه‌وهی هۆکاری ئەم دهرد و نه‌خۆشیانه‌یه بۆ هۆکاری تر دوور له تاوان و سه‌رپیچی فه‌رمانه‌کانی خودا و به‌که‌مزانیی گرنگی گه‌رانه‌وه بۆ لای خودا، هه‌ندیکی خه‌لک هه‌ن که ئامۆژگاری ده‌کرین بۆ گه‌رانه‌وه و تۆبه‌کردن بۆ ئەوهی ئەم به‌لایانه هه‌لبگیڕین له‌سه‌ر خه‌لکی و پپی و ترا: که ئەمانه به‌هۆی تاوانه‌وه هاتوون، ئەو هۆکاره ره‌تده‌کاته‌وه و هۆکاره‌که‌ی بۆ جه‌نگی ئابوری و جه‌نگی بایه‌لوژی و سیاسی ده‌گه‌رینیته‌وه، به‌مه‌ش خه‌ریکی ئەو جوړه لی‌کدانه‌وانه ده‌بیت و مه‌به‌سته سه‌ره‌کیه که له‌بیر ده‌کات که گه‌رانه‌وه‌یه بۆ لای خودا .

بنه‌مای هه‌شته‌م: حسن الظن بالله سرّ السّعادة والنّجاة.

گومانی باش بردن به خودا نه‌ینی خو‌شی و سه‌رفرازیه .

گومان و زه‌نی باش به خودا له‌کاتی ئەم دهرد و به‌لا و تاقیکردنه‌وه و نه‌خۆشیانه له‌ گرنگترین ئەو شتانه‌یه که پپوسته باوه‌ر‌دار گرنگی پپیدات، وه پپه‌مه‌به‌ریش - صلی الله علیه وسلم - فه‌رمویه‌تی: ((قَالَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ :- أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، فَلْيُظَنِّ بِي مَا شَاءَ))، رواه أحمد (۱۶۰۱۶). واتا: خوای گه‌وره - عز وجل - ده‌فه‌رموویت: من له‌گه‌ل گومانی به‌نده‌که‌مم و به‌ گویره‌ی گومانه‌که‌ی ده‌که‌م، بۆیه با گومانی باشم پی‌ببات.

به‌مه‌ش هه‌رکه‌سی گومانی خپرو باش ببا به خودا ئەوا خپر ده‌بییته‌وه، به پپچه‌وانه‌ش هه‌ر که‌سیک گومانی خراپ ببا ئەوا خراپه ده‌بییته‌وه، گومان بردن به‌وه‌ی که ئەم دهرد و نه‌خۆشیانه چاره‌سه‌ریان نیه و، مسو‌لمانان به‌گشتی پپی

له‌ناو ده‌چن، شتیکی ترسناکه و گومانیکی خراپه به خودا، خوداش به‌لینى توند و سزای بۆ ئه‌و که‌سانه‌ داناوه که گومانی خراپ به خودا ده‌به‌ن، که ده‌فه‌رموی :
وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِ كَيْدَ الْمَشْرُوقَاتِ الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ سَاءَتْ مَصِيرًا،
 الفتح: ۶.

واتا: وه تا خوای گه‌وره سزای دوور و و هاوبه‌ش بریارده‌ران بدات به پیاو و ئافره‌تانیه‌وه ئه‌وانه‌ی که گومانی خراپ به خوای گه‌وره ده‌به‌ن که گومانیان و ابووه دینه‌که‌ی خوای گه‌وره تیک ده‌شکی، ئه‌و گومانه خراپه بۆ سه‌ر خوایان ده‌گه‌رپه‌ته‌وه و موسلمانان به‌سه‌ریاندا زال ده‌بن، وه خوای گه‌وره غه‌زه‌بیان لی ده‌گری و لییان تووره ده‌بی، وه نه‌فره‌تیان لی ده‌کات و له ره‌حمه‌تی خوای ده‌ریان ده‌کات، وه دۆزه‌خیشی بۆ ئاماده کردوون که خراپترین سه‌ره‌نجامه ئه‌وانی بۆ ده‌گه‌رپه‌نه‌وه.

بنه‌مای نۆیه‌م: **الطُّبُّ النَّبَوِيُّ طُبُّ رَبَانِيٍّ**

چاره‌سه‌ریه‌کانی پیغه‌مبه‌ر، چاره‌سه‌ریه‌کی ته‌واو و پیروز و

په‌روه‌رده‌کارانه‌ن

المواظبة على الطبِّ النبويِّ؛ فإنَّ الأعشاب النبوية لها أثر في علاج الأمراض والحماية منها، ولك في وصفة طيبة نبوية واحدة العبرة، فقد قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم -: "عَلَيْكُمْ بِهَذِهِ الْحَبَّةِ السُّودَاءِ؛

به‌رده‌وام بوون له‌سه‌ر رپنماییه چاره‌سه‌ریه‌کانی پیغه‌مبه‌ر - صلى الله عليه

وسلم؛ چونکه به‌راستی گژوگیا و باس و خواسیان که له فه‌رمووده‌کانی

پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - باسکراوه، کاریگه‌ری هه‌یه له‌سه‌ر چاره‌سه‌ری نه‌خوشییه‌کان و خو‌پاریزی لیان، ئه‌گه‌ریش سه‌یری یه‌کیک له‌و ری‌نمایانه بکه‌ین په‌ند و ئاموژگاری زورمان ده‌ست ده‌که‌وی، وه‌ختیک ده‌فرمویت: ((عَلَيْكُمْ بِهِدِهِ الْحَبَّةُ السُّودَاءُ؛ فَإِنَّ فِيهَا شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا السَّامَ))، رواه البخاري (۵۶۸۸)، ومسلم (۲۲۱۵).

واتا: ده‌ست بگرن و به‌رده‌وام بن له‌سه‌ر خواردنی ره‌شکه؛ چونکه ده‌رمانه بو‌هه‌موو نه‌خوشییه‌ک، ته‌نها مردن نه‌بی.

ابن القیم - ره‌حمه‌تی خوای لی بیت - له‌باسی ری‌نماییه چاره‌سه‌رییه‌کانی پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - ده‌لی: (نِسْبَةُ طِبِّ الْأَطِبَّاءِ إِلَيْهِ - أَيِ إِلَى طِبِّ النَّبِيِّ - كَنِسْبَةِ طِبِّ الطَّرِيقِيِّ وَالْعَجَائِزِ إِلَى طِبِّهِمْ)، واتا: به‌راوردی پزشکی پیشکان به‌طبی پیغمبر - صلی الله علیه وسلم -، وه‌کو به‌راوردی طبی و فالچی و به‌ته‌مه‌نه‌کانه له‌گه‌ل طبی دکتوره‌کان..

یانی ئه‌گه‌ر بی‌تو پزشکیان زانسته‌که‌ی خو‌یان بده‌نه پال زانسته‌که‌ی پزشکیه‌که‌ی پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - و به‌وه به‌راوردی بکه‌ن، له‌به‌رامبه‌ر ئه‌مه‌ ده‌بیت رازیش بن به‌وه‌ی پزشکی فالچی و پیره‌ژنان بخریته پال زانسته‌که‌ی ئه‌وان.

پاشان ئه‌مه‌ روون ده‌کاته‌وه که پزشکیه‌کان زانیاریه‌کانیان له‌ریگه‌ی تاقیکردنه‌وه، یان پیوانه‌کردن به‌ده‌ست ده‌هینن، به‌لام ئه‌مه‌ی پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - چاره‌سه‌ره به‌وه‌حی خودا و، ده‌شلی: (وَأَيْنَ يَقَعُ هَذَا وَأَمثالهٗ مِنْ الْوَحْيِ الَّذِي يُوحِيهِ اللهُ إِلَيَّ رَسُولُهُ بِمَا يَنْفَعُهُ وَيُضِرُّهُ فَنِسْبَةُ مَا عِنْدَهُمْ مِنَ الطَّبِّ إِلَى هَذَا الْوَحْيِ كَنِسْبَةِ مَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعُلُومِ إِلَى مَا جَاءَتْ بِهِ الْأَنْبِيَاءُ بَلْ هَاهُنَا

مِنَ الْأَدْوِيَةِ الَّتِي تَشْفِي مِنَ الْأَمْرَاضِ مَا لَمْ يَهْتَدِ إِلَيْهَا عُقُولُ أَكْبَرِ الْأَطِبَّاءِ، وَلَمْ تَصِلْ إِلَيْهَا عُلُومُهُمْ وَتَجَارِبُهُمْ وَأَقْسِيَّتُهُمْ مِنَ الْأَدْوِيَةِ الْقَلْبِيَّةِ وَالرُّوحَانِيَّةِ" زاد المعاد (۱۰/۴)، قد أودع ابن القيم في كتاب زاد المعاد باباً نفيساً في الطيب النبوي، حريٌّ بمن أراد التفقه في هذا الباب أن ينظر فيه.

واتا: نمونه‌ی ئەم جووره چاره‌سه‌ره‌ی که پزیشکان پی‌ی ده‌گه‌ن، ناگات به‌و چاره‌سه‌ره‌ی که خودا به‌و وحی به‌ پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ده‌دا و، پی‌ی راده‌گه‌یه‌نی به‌و‌ه‌ی چ شتیک سوودی پی‌ی ده‌گه‌ینی و چ شتیکیش زیانی بو‌ی هه‌یه، به‌مه‌ش خستنه‌پالی چاره‌سه‌ره‌کانیان بو‌ ئەم وه‌حیه وه‌ک خستنه‌پالی هه‌موو زانسته‌کانیان وایه، بو‌ ئەو زانست و وه‌حیه‌ی که پیغه‌مبه‌ران پی‌ی هاتوون، ئا لیره‌شه‌وه هه‌ندی ده‌رمان و چاره‌سه‌ر هه‌ن که چاره‌سه‌ری نه‌خوشی واده‌که‌ن، که ئەقلی گه‌وره‌ی پزیشکه‌کان پی‌ی نه‌گه‌یشتوووه و، نه‌یان توانیوه به‌و هه‌موو زانست و زانیاری و تاقیکردنه‌وه و پیوانه‌یه‌ی که هه‌یانه پی‌ی بگه‌ن، له ده‌رمانه‌کانی رۆح و دل ده‌روونه‌وه .

بنه‌مای ده‌یه‌م: الارتباط بالأمراء عند حلول البلاء.

په‌یوه‌ست بوون به‌ وه‌لی ئەمر و کاربه‌ده‌ستان له‌کاتی هاتنی به‌لاکان

قال تعالى: **لَوْ إِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا**، النساء: ۸۳ .

واتا: وه‌ کاتیک که مونا‌فیقان هه‌وال و پروپاگه‌نده‌یه‌کیان بلاو بک‌ردایه‌ته‌وه کۆمه‌لێک له‌ موسلمانه‌ لاوازه‌کان بلاویان ده‌کرده‌وه و به‌قسه‌یان ده‌کردن، ئە‌گه‌ر

له شتیك كه هیمنی و ئارامی و سهركهوتنی موسلمانانی تیادا بوایه یان ترس و لهرزو تیشکانی موسلمانانی تیدبوایه یهكسه ر بلاویان دهكردهوه به قسهی مونافیقانیان دهكردو کاریگهریان بهسهریانهوه دهبوو، بهلام ئهگه ر ئهههوالانهیان بگه راندایهتهوه بو لای پیغه مبهری خوا - صلی الله علیه وسلم - وه بو لای زانایان، ئهوه بهعاقلی و زانایی و دانایی خویان دهیانزانی کامه ی باشه بلاوی بکه نهوه و کامه شی خراپه بلاوی نه که نهوه، وه ئهگه ر فهزل و پهحمه تی خوای گه وره نه بوایه لهسه ر ئیوه ئه ی موسلمانان ئهوه ئیوه شوین شهیتان ده که وتن ته نهها که میکتان نه بی .

ئههه جو ره به لا و ناخۆشیه گشتیانهش کاتیک بلاو ده بنه وه، پیویسته بو کاربه دهستان به جی بهیلدری و بو ئه وان بگه ریندریته وه، بهمه ش تاکه کان بو خویان بویان نیه ههستن به بریاردان و فه رمان ده رکردن، بو ئه وه ی ئه مه نه بیته هوی به ربلاوی و درووست بوونی ناکوکی، ههروه کو دیاریشه که لایه نه په یوه ندیداره کان هه ستاون به ده رکردنی چه ندین رینمایی و بریاری خو پاریزی جو راو جو ر که ده بیته هوی پاراستنی ته ندروستی خه لک، لی ره دا پیوست و واجبه له سه ر خه لک که کار به م رینماییانه بکه ن و، هاریکاربن بو جییه جی کردنیان.

زۆریش گرنه که مرۆفی باوه ردار ئاگاداری که سه تیکده ره کان و ئه وانه بیته که چاویان له خراپه یه، ئه وانه ی که ده یانه وی کومه لگه بشیوینن و پر ترسی بکه ن، یاخود هه ولی تیکدانی ریکاره خو پاریزییه کان ده دن، یان ده یانه وی ئه م ریکارانه له ئه رینییه وه بگورن بو نه رینی و به کاریکی خراپ و تاوانیکی کومه لایه تی و سه رپیچه کی شه رعی نیشانی بده ن، ههروه کو چۆن هه ندی

بانگه‌وازکار بۆ فیتته و ئاشووب کردیان، سه‌بارهت به‌و بریارانه‌ی که تایبهت بوون به پراگرتنی نوێژه‌کان له مزگه‌وته‌کان.

سه‌رنجیکی گرنک: جیبه‌جی کردنی رینماییه‌کان و مانه‌وه له مال و وازه‌ینان له گه‌ران و سووران به‌شیکه له گوپرایه‌لی بۆ وه‌لی ئه‌مر و کاربه‌ده‌ستان، جا چ قه‌ده‌خه‌کردنه‌که ته‌واو بی یان نیمچه‌یی؛ چونکه ئه‌مه ده‌چیتته نیو ده‌قه‌کانی گوپرایه‌لی کردیان له چاکه، پیشه‌واکانی موسلمانانیش ده‌بنه پیشه‌نگ بۆت له‌م بابته، هه‌روه‌ک ده‌گیرنه‌وه که (فه‌قیر) وتویه‌تی **قُلْتُ لَيْلَةً لِأَبِي وَهَبٍ: (قُمْ بِنَا لَزِيَارَةِ فَلَانَ. قَالَ: "وَأَيْنَ الْعِلْمُ؟ وَلِيَّ الْأَمْرِ لَهُ طَاعَةٌ، وَقَدْ مَنَعَ مِنَ الْمَشِيِّ لَيْلًا، سِيرَ أَعْلَامِ النَّبَلَاءِ: (٥٠٧/١٥).**

واته: شه‌ویک به‌ باوکی (وه‌هه‌بم) گوت: (هه‌سته بابچین بۆ لای فلان که‌س) ئه‌ویش وتی: ئه‌ی کوا زانسته شه‌رعه‌یه‌که؟ وه‌لی ئه‌مر قه‌ده‌خه‌ی هاتوچۆی کردوه به‌ شه‌و، ئیمه‌ش له‌سه‌رمانه گوپرایه‌لی بکه‌ین.

ئامۆژگارییه‌ک: له کاتی مانه‌وه‌ت له مال‌ه‌وه، کاته‌کانی خۆت به‌ شتی وا پربکه‌وه که سوودی هه‌بی بۆ خۆت و خیزانه‌که‌ت، کاته‌کانی خۆت دابه‌ش بکه، له نیوان قورئان خویندن و خویندنه‌وه‌ی کتییی به‌سوود (١) و ئه‌نجامدانی په‌رسته‌شه‌کان و به‌سه‌ربردنی کاتیکی زۆرتر له‌گه‌ل خاوه‌خیزانه‌که‌ت و به‌دواداچوون بۆ خویندنی منداڵه‌کان و وه‌رزشی به‌سوود و په‌یوه‌ندی کردن به‌ ته‌له‌فۆن له‌گه‌ل ناسیاو و که‌سه‌ نزیکه‌کان و هاو‌پریکانت و هه‌موو شته‌ به‌سووده‌کانی تر که خیری دنیاو دوا‌پۆژی تیدایه‌ بۆت، هه‌رگیزیش رینگه‌مه‌ده که‌کاته‌کانت به‌بی هوده‌یی و بی ئه‌وه‌ی سوودی لی وه‌ربگری بروت، له‌بیریشته‌ بی که گه‌وره‌ترین خه‌ساره‌تمه‌ندی و دۆران ئه‌وه‌یه که کاته‌کانت

بدوړینى، بهمهش کاتزمیرهکانى ته مهنت يهك له دواى يهك به فيرو دهچن، بهبى
تهوهى سووديان لى وهرگرى، بو دونيا و دواړوژ .

بنه ماى يازدهم: الارتباط بالعلماء الربانيين في زمن انتشار الأوبئة والطواعين
پهيوهست بوون به زانايه پورهدهكارهكان له سهردهمى بلاوبونهوهى دهردو
نهخوشيه بلاوهكان

خوای گه وره دهفهرموويت **فإلهألوا أهل الذكر إن كنتم لا تعلمون**،
الأنبياء: ۷. واتا: ئيوهش پرسيار له زانايانى يههود و نهصارا بکهن تهوان تهو
شتهيان دهزانى که پيغهمبهران مروث بوونه و پياو بوونه و لهلايهن خوای
گه وروه هاتونه و، له هموو کاروباريکی دیندا پرسيار له زانايان بکهن ته گهر
ئيوه نه تانزانى .

له سهردهمى بلاوبونهوهى دهرد و نهخوشيه بلاوهكان خهلك پيوستيان به
که سانى وا ههيه که بتوانن بويان بگهرينهوه و پرسيارى شهرعيان لى بکهن،
تهوانيش ريئمونيان بکهن بو پرووه درووستهكان و، نارامى بدن به دهرونه
شلهژاو و ترساوهكان، تهمهش به کهس ناکرى مه گهر به زانا خوا په رستهكان
نه بى .

(على) - رهزای خوای لیبى - ده لى : **(ألا أخبركم بالفقیه حق الفقیه؟ الذي لا
يقنط الناس من رحمة الله، ولا يرخص للمرء في معاصي الله)، العلم لأبي
خيثمة (۱۴۳).**

واتا: ئايا من شه‌رعزان و شاره‌زا و ساغبه‌وه‌ى ته‌واوتان له شه‌رع پيڤنه‌ناسيڤم؟ ئەوه‌يه كه خه‌لك بى ئوميد ناكا له ره‌حمى خودا، گوناھ و تاوانيش سوک و ئاسان ناکا له‌به‌رچاويان و بواريان نه‌داتى.

ئەمه‌ش سيفه‌تى ئەو زانايانه‌يه كه ريڤگايه‌كى ناوه‌ند و دروستيان گرتۆته‌به‌ر، به‌لام زانا خراپه‌كان ئەوانه‌ن، كه خه‌لكى بى ئوميد ده‌كه‌ن له ره‌حمى خودا و، هانيان ده‌ده‌ن له دژى ده‌وله‌ته‌كانيان و، كرده‌وه‌ى ده‌رگاي بیدعه و فه‌سادى به‌سه‌ر گه‌له‌كانيان.

بنه‌ماى دوازدهم: الفأل الحسن يبعث الأمل.

گه‌شبینى ده‌بيته‌هۆى زيادکردنى هيو

گه‌شبینى بریتيه له وته‌ى باش و چاك، پيڤه‌مبه‌ريش - صلى الله عليه وسلم - گه‌شبینى به دل بووه و، كاتيكيش له‌و باره‌يه‌وه پرسيارى ليكرا فه‌رمووى : ((الْكَلِمَةُ الصَّالِحَةُ يَسْمَعُهَا أَحَدُكُمْ))، رواه أحمد (٧٦١٨).

واتا: ئەو وته‌ باش و چاكه‌يه كه يه‌كيك له ئيوه ده‌بيستى و دلى خو‌ش ده‌كات.

هه‌لبه‌ت له شته شه‌رعى و دروست و گرنه‌كان، كه ده‌به‌نه هۆى ئارام بونه‌وه‌ى ده‌رون و هه‌سانه‌وه‌ى دل: وته‌ى باش و چاكه، كه سه‌رچاوه‌كه‌شى گومانبردنى باشه به خودا، به‌تايه‌تيش له كاتى دابه‌زىنى ده‌رد و به‌لاكان. ئەوه‌شى دروست نيه لي‌ره‌دا په‌خشکردنى وته‌ى بى ئوميدى و ره‌شبينيه، كه سه‌رچاوه‌كه‌ى گوماني خراپه به خودا، هه‌روه‌كو ئەو وته‌ بى ئوميد و ره‌شبينانه‌ى كه خه‌لك ئالوگۆرى ده‌كه‌ن، ده‌راره‌ى ئەوه‌ى كه ئەم ساله سالى شوم و ناخۆشيه.

بنه‌مای سیژدهم کل داء لا بد له من دواء.

هیچ دهردیك نیه بی دهرمان بیت

پیغهمبهر - صلی الله علیه وسلم - ده‌فهرموئ: ((مَا أَنْزَلَ اللَّهُ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ

شِفَاءً))، رواه البخاري (۵۶۷۸).

واتا: خودا هیچ دهردیکی دانه‌به‌زاندوه، ئیلا دهرمانه‌کشی له‌گه‌لی

دابه‌زاندوه.

که‌وابوو با‌گه‌شبین بین و چاوه‌رپی خیر بین؛ چونکه دهرمانی ئەم دهرده

نزیکه بزانی و، نه‌خوشیش به‌ویستی خودا دریژه‌ناکیشی و دهرپوا، له‌به‌رئه‌وه‌ی

خودا هیچ نه‌خوشیه‌ک به‌بی دهرمان دانا‌به‌زینی.

به‌لام سه‌ره‌رای ئەمه‌ش پیویسته بیر له‌شتیکی گرنگ بکه‌ینه‌وه: ئەویش

ئه‌وه‌یه که ئەوه‌ی دهرده‌که‌ی دابه‌زاندوه، ههر ئەویش توانای نیشان‌دانی دهرمانی

هه‌یه به‌به‌نده‌کان، ته‌نانه‌ت خودی دهرمانه‌کشی شیفای هیچ که‌سیک نادا مه‌گه‌ر

به‌ویستی خودا نه‌بی، که‌واته تۆش شته‌که بو خودا بگه‌رینه‌وه و، به‌رده‌وامیش بو

لای خودا بگه‌رپوه.

بنه‌مای چوارده: المحافظ علی الأذکار یحفظه العزیز الغفار

ئەو کەسە ی که پارێزگاری له زیکره‌کان ده‌کات، ئەوا خودای به‌ تواناو

لیبۆرده بۆ خۆی ده‌پارێزی

قە‌لا پارێزهره‌که‌ی موسلمان بریتیه له زیکره‌کانی به‌یانی و ئیواران، هه‌روه‌ها زیکره‌کانی دوا‌ی نوێژه‌کان و، به‌ر له‌خه‌وتن و دوا‌ی له‌خه‌و هه‌لسانیش، له‌گه‌ل نزا‌ی چونه شوپینیک و، له‌ مال‌ ده‌رچوون و، چونه سه‌ر ئاو و، یانیش چوون بۆ گوندیک یاخود شاریکیش.

ده‌ ب‌روانه‌ حالی ئەو کەسە ی که به‌یانی و ئیواره‌ ده‌لی: ((بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ" ثلاث مرات لم يضره شيء))، رواه أبو داود (۵۰۸۸) وغيره ..

واتا: به‌ناوی خودا، که له‌گه‌ل ناوی ئەو هه‌یچ شتیک له‌ زه‌وی و له‌ ئاسمان توانای زه‌ره‌ر و زیانی نییه، هه‌ر ئەویش خۆی بیسه‌ر و زانایه. جا هه‌ر که‌سیک ئەم زیکره‌ سی جار بلی، ئەوا هه‌یچ شتیک زه‌ره‌ری پیناگه‌یه‌نی. جا ئەمه به‌ خویندنی یه‌ک زیکره‌ وایه، ئەه‌ی ئەو به‌نده‌یه‌ی که سور و پیداگیره له‌سه‌ر هه‌موو زیکره‌کان، ئەو حالی چۆنه‌؟

بیگومان ئەو کەسە به‌رده‌وام له‌ حیفز و پارێزراوی خودا ده‌بیته‌.

وه‌کو تییینه‌کیش له‌ کتابه‌ بچوکه به‌سوده‌کان که کۆکه‌ره‌وه‌ی زیکره‌ و ویرده‌کان بیته، کتابی: (حصن المسلمه)، ه‌ی د. سعید القحطانی - په‌حمه‌تی خوا‌ی لی بیته‌.

(ابن القيم) - په‌حمه‌تی خوی لى بیت - دهرباره‌ی سووده‌کانی زیکرو و یادی خودا ده‌لی: "أَنْ ذَكَرَ اللَّهُ - عَزَّ وَجَلَّ - يَسْهُلَ الصَّعْبُ، وَيَسَّرَ الْعَسِيرَ، وَيَخْفَى الْمَشَاقُّ، فَمَا ذَكَرَ اللَّهُ - عَزَّ وَجَلَّ - عَلَى صَعْبٍ إِلَّا هَانَ، وَلَا عَلَى عَسِيرٍ إِلَّا تيسَّرَ، وَلَا مَشَقَّةٌ إِلَّا خَفَتْ، وَلَا شِدَّةٌ إِلَّا زَالَتْ، وَلَا كَرْبَةٌ إِلَّا انْفَرَجَتْ، فَذَكَرَ اللَّهُ - تَعَالَى - هُوَ الْفَرْجُ بَعْدَ الشَّدَّةِ، وَالْيَسْرُ بَعْدَ الْعُسْرِ، وَالْفَرْجُ بَعْدَ الْغَمِّ وَالْهَمِّ".
الوابل الصيب (۱۸۴).

واتا: به‌راستی زیکر و یادی خودا - عز و جل - شتی گران ئاسان ده‌کات و شتی قورسیش سووک ده‌کات، ماندوبونیش کهم ده‌کاته‌وه، بیگومان ته‌گهر زیکری خودا پیش ههر کاریکی قورس و گران بکریت ته‌وا سووک و ئاسانی ده‌کات، ماندوبون و مه‌شه‌قه‌تیش کهم ده‌کاته‌وه و، نار‌ه‌حه‌تیش لاده‌بات و، به‌لایه‌کانیش ناهیللی، به‌لی زیکری خودا کرانه‌وه‌یه پاش داخران و، ئاسانیه پاش قورسی و، خویشیه دواى خهم و ناخویشی .

بنه‌مای پازدهم: صدق الدعاء يصير البلاء كالهباء

به‌هوی دوعا و پارانه‌وه هموو به‌لاکان په‌رش و بلاو دهن و به‌ر با ده‌که‌ون

خوا ده‌فه‌رموویت: [وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ

إِذَا دَعَانِ]، البقرة: ۱۸۶. واتا: ته‌ی محمد - صلى الله عليه وسلم - ته‌گهر

به‌نده‌کانی من پرسیاری منیان لیتکرد ته‌وه من لیئانه‌وه نزیکم به‌ زانست و

زانیاری و بیستن و بینین و تواناو ده‌سه‌لات و ویست و ئیراده، به‌لام زاتی

پیروزی خوی گه‌وره له‌سه‌ر عه‌رشه، أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ}، جا ههر

که‌سیک له‌ من بیاریته‌وه ته‌وا وه‌لامی ده‌ده‌مه‌وه، یان ته‌وه‌تا بوی جیبه‌جی ده‌که‌م،

ياخود به ئەندازەى ئەوه بەلاو موسىبەتى لەسەر لادەدەم، يان لە قىامەتدا پاداشتى دەدەمەوه . **[فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ]**، بەلام بەو مەرجهى ئەوانىش با لە من بپاړينهوه، يان وهلامى بانگهوازى من بدەنهوه، وه با ئىمانم پى بينن بەلكو خواى گهوره بيانخاته سەر رىگاي راست و هيدايتيان .
 بەلى، هەرچەندە بەلاو موسىبەت گهوره و قورس بى، ئەوا بەهوى دوعا و پارانهوه هەمووى پەرش و بلاو دەبیت و بە (با)دا دەچن، دە تۆش لەم کاتى دەرد و بەلايانە پروو بکە پارانهوه ئەى بەندەى خوا؛ چونکە بەراستى هەر ئەو وهلامى لىقەوماوان دەداتەوه و، هەر ئەویش لادەرى ناخۆشپهکانە ، نەك هىچ کەسىكى تر.

مەگەر خودا بە دوعا نەبوايه بە چى ناخۆشپهکانى لا دەدا لەسەر پىغەمبەران؟ دەشتوانى پروانیه سوپهتى (الأنبياء): **[فَاسْتَجِبْنَا لَهُ]**، واتا: ئىمهش وهلامماندايهوه و لىي خۆشبووين.

پاش ئەوهى نوح و ئەيوب و يونس و زەكەريا - عليهم السلام - پارانهوه، پروانه چۆن نەجاتيان بوو لە ناخۆشپه گهورهکان و، زيانيان لى دوور کەوتەوه و، رزگاريان بوو لە خەم و خەفەت و، منداليان پى بەخشرا، ئىنجا لە گهورهى دوعا تىدەگەيت.

پىغەمبەريش - صلى الله عليه وسلم - بەردەوام لە خودا دەپاړايهوه و داواى سەلامەتى و دوورى لە دەرد و بەلاکان دەکرد و، هانى خەلكيشى دەدا بۆ پارانهوه (٢)، هەروهها پەناى دەگرت بە خواله نەخۆشپهکان (٣) و دەردەکان.

بنه‌مای شازده‌یه‌م: عند الابتلاءات احذر الإشاعات

له کاتی به‌لاکان وریای پروپاگه‌نده‌کان به

قال تعالی: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا**

بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ، الحجرات: ۶. واتا: ئه‌ی باوه‌رداران

ئه‌گه‌ر که‌سیکی فاسق و دهرچوو له‌گوپرایه‌لی خوای گه‌وره‌هه‌والیکی بو‌هینان

ئیوه‌ته‌به‌یون و ته‌ته‌بوت بکه‌ن و په‌له‌مه‌که‌ن له‌بریارداندا تا دلنیابن که‌ئه‌و

هه‌واله‌راسته؛ چونکه‌دواتر له‌وانه‌یه‌که‌سانیک به‌نه‌زانی تووشی زهره‌رو زیان

بکه‌ن وه‌هه‌له‌تان لی‌رووبدات وه‌دواتریش په‌شیمان ده‌بنه‌وه‌له‌سه‌ر ئه‌و

هه‌له‌یه‌ی که‌کردووتانه، که‌وتراوه: له‌سه‌ر (وه‌لیدی کوری عوقبه‌ی کوری ئه‌بی

موعه‌یط) دابه‌زیوه‌که‌پیغه‌مبه‌ر - صلی الله علیه وسلم - ناردوو‌یه‌تی بو‌

کو‌کردنه‌وه‌ی زه‌کاتی (به‌نی موسته‌لیق).

به‌راستی نابی‌هه‌موو‌خه‌به‌ر و ده‌نگ و باسیک به‌راستی وه‌ربگیری، به‌لکو

پیویسته‌هه‌واله‌کان له‌سه‌رچاوه‌ی متمانه‌پیکراوی ده‌وله‌ت و که‌سانی پسپور

وه‌ربگیری، به‌مه‌ش خه‌لک ده‌بی وریای پروپاگه‌نده‌و هه‌والی ناراست بن و

بلاوی نه‌که‌نه‌وه، پیغه‌مبه‌ریش - صلی الله علیه وسلم - فه‌رموو‌یه‌تی: **((كَفَىٰ**

بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ))، رواه أبو داود (۴۹۹۲).

واتا: به‌راستی ئه‌وه‌نده‌به‌سه‌بو‌مرؤف بو‌ئه‌وه‌ی به‌درۆزن دابندری، که

هه‌رچی بیست، ئه‌ویش بیگیریتته‌وه.

هه‌روه‌کو پئویستیشه ئاگاداری ئەو که‌سانه بین که قسه له غه‌یری پ‌سپۆری
خۆیان ده‌که‌ن و، یاخود ئەو نه‌زانانه‌ی که خۆیان ده‌خه‌نه ریزی پ‌یشه‌وه‌ی
دیمه‌نه‌که.

بنه‌مای چه‌قده‌هه‌م: لا تعمل في زمن المحن بما يخالف السنن

له‌سه‌رده‌می به‌لا‌کان به‌جگه له‌سوننه‌ته‌کان کارمه‌که

پ‌یغه‌مبه‌ر - صلی الله لعیه وسلم - ده‌فه‌رمو‌یت: (لَنْ عَمَلٍ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ

أَمْرًا فَهُوَ رَدٌّ)، رواه مسلم (۱۷۱۸).

واتا: هه‌ر که‌سیک کاریک بکا له‌دیندار و ئەو کاره‌ی ئەو که‌سه به‌لگه و

فه‌رمانی ئیمه‌ی له‌سه‌ر نه‌بی‌ت، ئەوا ر‌ه‌ت ده‌که‌ر‌یت‌ه‌وه و ل‌یی وه‌رنا‌گیر‌در‌یت.

کاتیکی به‌لا و فیتنه‌کان بلا‌وده‌بنه‌وه، به‌نده‌کان ناچار ده‌بن بۆ خودا

بگه‌ر‌ینه‌وه به‌کردنی په‌رستشه‌کان، هه‌ر که‌سیکیش بنه‌مایه‌کی زانستی شه‌رعی

نه‌بی‌ت، ئەوا شه‌یتان به‌ره‌و کاری داهین‌دراو ده‌بیات، یاخود وای ل‌یده‌کات هاو‌ه‌ل

به‌ریار‌بدا بۆ خودا؛ وه‌ک پارانه‌وه به‌دوعایه‌ک که وا ده‌زان‌ی تاییه‌ته به‌و ده‌رده،

یاخود یاد‌کردنه‌وه‌ی خودا به‌جۆریکی داهین‌دراو، وه‌ک ئەو که‌سه‌ی که له واتس

ئاپ کاتیکی تاییه‌تی دیاری کردبوو بۆ داوای ل‌یخۆشبوون کردن له خودا له

هه‌موو جیهان، یان نو‌یژ‌کردن به‌نو‌یژ‌یکی نو‌ی، وه‌ک دیاری‌کردنی کاتیکی

تاییه‌تی بۆ نو‌یژ‌کردن له هه‌موو جیهان و، هه‌موو ئەو کرده‌وه ر‌ه‌تکراوانه‌ی تر که

له‌گه‌ل سوننه‌ت و شه‌ریعه‌ت نا‌گون‌جین.

به‌لام ئەو که‌سه‌ی که بنه‌مایه‌کی زانستی شه‌رعی هه‌یه و بۆی ده‌که‌ر‌یت‌ه‌وه،

ئەوا په‌رستشه‌کان به‌د‌لسۆزی بۆ خودا جیه‌جیه‌ ده‌کات، و شوین پ‌یغه‌مبه‌ری

خوداش - صلی الله علیه وسلم - ده‌که‌و‌یت.

له خودای گه وره و به توانا و میهره بان ده پاریمه وه که لوتفمان پێ بکا و ئەو دهرده مان له سهر لابه ری و، ولاته که مان بپاریزی له گه ل هه موو ولاتی موسلمانان.

(۱) لهو په رتوکه پوخت و به سودانه: ۱- تفسیر العلامة السعدی. ۲- ریاض الصالحین، للنووی. ۳- عقیده أهل السنة والجماعة، لابن عثیمین. ۴- الفوائد ۵- والداء والدواء لابن القیم. ۶- أدب الدین والدنیا، للماوردی. ۷- نور الیقین فی سیره سید المرسلین، للشیخ الخضری. وه جگه له وانهش په رتوکی به سود زور هه ن.
(۲) پروانه: البخاری (۲۹۶۶)، و مسلم (۲۷۱۲)، و سنن أبي داود (۵۰۷۴)، و سنن ابن ماجه (۳۸۷۱). (۳) سنن أبي داود (۱۵۵۴).

نوسینی د. أحمد بن مبارك المزروعی

وه رگیڕانی: أنهار كاوه مصطفى

پیداچوونه وهی: مامۆستا جهاد قادر

۸ی شهعبانی ۱۴۴۱ کۆچی

به رامبه ر به

۱ی نیسانی ۲۰۲۰ له دایک بوون.

=====

هه میشه له گه لمان بن بو به ره ه می نو

مالپه پی وه لامه کان